

Jaarverslag 2019

Leren voor Morgen

LEREN VOOR MORGEN

Leren voor Morgen

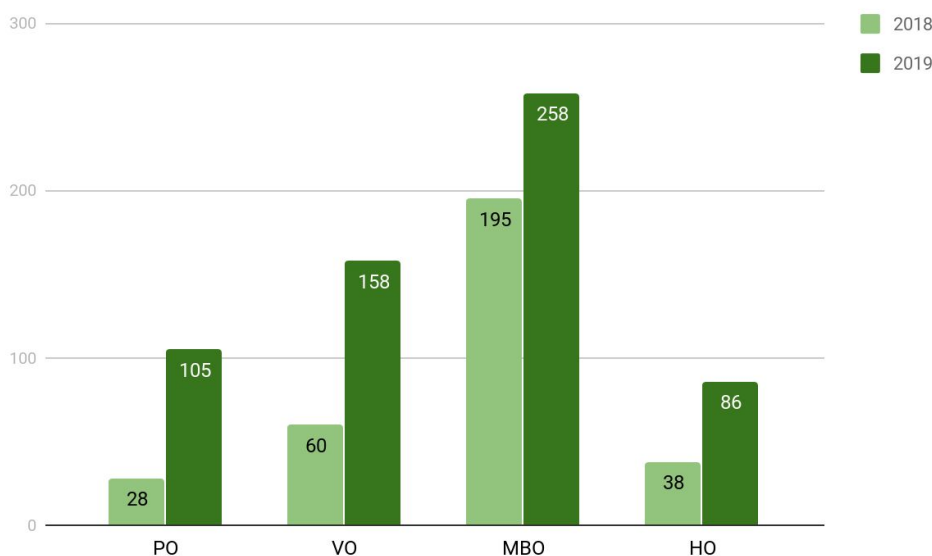
Onze missie is het integreren van leren voor duurzame ontwikkeling, zowel binnen als buiten het onderwijs en van peuter tot professional. Dit houdt in dat alle leerlingen kennis hebben over duurzame ontwikkeling en een houding ontwikkelen waarbij duurzaam handelen vanzelfsprekend is. Hiervoor gebruiken we de Sustainable Development Goals (SDG's) als raamwerk voor de inhoud van duurzame ontwikkeling en de Whole School Approach als basis voor het proces.

1. Netwerken

Per onderwijslaag onderhouden we een netwerk van diverse organisaties en individuen die werken aan het integreren van duurzaamheid in het onderwijs. De doelen van deze netwerken zijn het samenbrengen van een brede groep docenten en scholen die aan de gang willen met duurzame ontwikkeling, het delen van kennis en ervaring, het opstellen van een gemeenschappelijke agenda en het stimuleren van samenwerking rond duurzaamheid in het PO/VO/MBO/HO.

SUCCESSEN

- De netwerken zijn in 2019 flink gegroeid in aantal aangesloten organisaties en personen
- Binnen iedere onderwijslaag zijn diverse netwerkbijeenkomsten en gemeenschappelijke activiteiten georganiseerd.
- De makel- en schakelfunctie wordt vervuld door vragen die binnenkomen in de helpdesk of bij het team uit te zetten in de netwerken, veelal gevolgd door nuttige reacties en connecties.

Afbeelding 1. Aantal deelnemers per netwerk op 31 december 2018 en 8 november 2019. NB: dit zijn de contacten die in het ledenbestand van LvM zijn opgenomen.

UITDAGINGEN

- Het synchroniseren en up-to-date houden van de contacten van bestaande netwerken en in te voeren in ons CRM systeem.
- Voor alle netwerken een duidelijke strategie op papier zetten.

- Alle netwerken zelfstandig laten opereren, waarbij de deelnemers initiatief nemen voor netwerkbijeenkomsten en de leiding nemen in gemeenschappelijke projecten en/of activiteiten.
- Betrekken van docenten bij alle netwerken.

ONTWIKKELINGEN

In 2019 wilden we de standaard financiering voor de traditionele netwerkorganisaties stoppen en uitsluitend projectgebonden financiering geven. De netwerken worden dan gestimuleerd om aan te geven hoe ze bijdragen aan systeemverandering, op basis van een projectplan waarin helder verwoord is hoe ze in 2019 bij gaan dragen aan de doelstellingen van de Coöperatie.

Er zijn in 2019 stappen gezet om de activiteiten van verschillende netwerken aan te laten sluiten bij de doelstellingen van Leren voor Morgen en er is een bepaalde mate van planning en rapportage in gang is gezet. Echter, voor de netwerken wijkt dit nog af van bijvoorbeeld de verplichtingen van doorbraakprojecten. Om onze impact te vergroten moeten onze financiële uitgaven dus nog sterker gekoppeld worden aan resultaatafspraken in lijn met de doelstellingen van de netwerken.

De afstemming van de ondersteuning door het team en de bijdrage van de netwerken kan winnen aan efficiency, bijvoorbeeld door een heldere focus op een beperkt aantal activiteiten. De groei van het aantal betrokken leden in de netwerken vraagt om een meer evenwichtige verdeling van de ondersteuning over de verschillende betrokkenen, om de onderlinge samenwerking te versterken. De financiële middelen worden aan de netwerken ter beschikking gesteld en in onderling overleg verdeeld over de partijen die verantwoordelijk zijn voor het uitvoeren van de afgesproken doelstellingen.

WAT HOUDT HET IN

PO netwerk: er is veel aandacht besteed aan het opzetten van een gezamenlijk PO netwerk en het samenbrengen van belangrijke partijen hiervoor. Er zijn in 2019 vier landelijke en twee regionale bijeenkomsten georganiseerd.

VO netwerk: De focus lag op het versterken van de samenwerking tussen de organisaties, het evenement “Blik naar Buiten” voor docenten en schoolleiders (90 betalende deelnemers en 40 bijdragers) en het opzetten van een VMBO-PRO netwerk. Er waren in 2019 vier landelijke netwerkbijeenkomsten.

MBO netwerk: kent een grote betrokkenheid van de leden en zet vooral in op het gezamenlijke organiseren van activiteiten en projecten. Er zijn drie conferenties en twee regiogids-bijeenkomsten georganiseerd. Er is een samenwerking gestart met de MBO-Raad.

HO netwerk: is zelfsturend en actief, zowel onder studenten als onder duurzaamheidscoördinatoren. Er worden netwerkbijeenkomsten georganiseerd en mensen weten elkaar te vinden voor mogelijke samenwerking.

Helpdesk: Hoewel er via de helpdesk weinig vragen binnenkomen, weten mensen Leren voor Morgen wel via persoonlijke mailadressen van de teamleden te vinden. Makelen en schakelen is een belangrijk onderdeel van ons werk omdat we daarmee onze netwerken kunnen versterken en onze impact vergroten.

2. Projecten

In 2019 zijn meerdere doorbraakprojecten gefinancierd, die zijn uitgevoerd door leden. Hierbij hebben we van tevoren een lijst met criteria opgesteld, op basis waarvan de leden projectvoorstellen konden indienen. Uiteindelijk hebben vier projecten financiering ontvangen: SustainaBul MBO, Onderwijzer, MBO Challenge Voedselverspilling, Spark the Movement. Het project Onderzoekende MBO student in de beroepspraktijk is voorlopig uitgesteld. Daarnaast hebben we dit jaar weer de Duurzame Docent en de Dag van de Duurzaamheid voor het Onderwijs ondersteund. Tot slot hebben we dit jaar met succes de eerste externe financiering binnengehaald voor gezamenlijke projecten (Circular Skills, Duurzame Bosatlas, GroenGelinkt/Kennisnet). Dit is belangrijk voor zowel de financiële onafhankelijkheid van de coöperatie als voor het versterken van de samenwerking tussen de leden en het creëren van meerwaarde van het lidmaatschap. Tijdens de strategiesessie en de ledenbijeenkomst zijn de werkwijze en de impact van de doorbraakprojecten besproken.

ONTWIKKELING

In de selectie en toewijzing van doorbraakprojecten is dit jaar een grote stap gezet. De ingediende projecten zijn beoordeeld op bereik, impact en samenwerking en er is voornamelijk ingezet op nieuwe initiatieven. Ook hebben we per project een contactpersoon van het team aangesteld die regelmatig om updates heeft gevraagd wat betreft de voortgang van het project. De verslaglegging hiervan is echter van wisselende kwaliteit, waardoor het soms lastig te beoordelen is wat de uiteindelijke impact van het project is geweest. Om de impact te vergroten zullen we bovendien minder projecten gaan draaien.

WAT HOUDT HET IN

SustainaBul MBO: Deze ranking heeft vorm gekregen met ruim 25 geïnteresseerde ROC's. 10 mbo-instellingen hebben deelgenomen aan de SustainaBul MBO 2019. Om de uiteindelijke impact te vergroten zal dit instrument een aantal jaren herhaald moeten worden.

Onderwijzer: Er is onderzoek uitgevoerd naar de integratie van duurzaamheid in de lesprogramma's van economie in de bovenbouw van het vo. Hieruit bleek dat deze integratie nog zeer minimaal is, dat deze breed gedragen dient te worden door het docententeam en er een wildgroei is aan lesmateriaal voor duurzaamheid. Een keurmerk voor duurzaam lesmateriaal via Kennisnet kan leiden tot een helder overzicht van lesmateriaal. De resultaten zijn zichtbaar op deonderwijzereconomie.nl.

MBO Challenge Voedselverspilling: vijftig studententeams deden mee aan deze challenge. In samenwerking met het bedrijfsleven bedenken ze innovaties die voedselverspilling tegengaan. Er zijn verschillende leermethoden en lesbrieven ontworpen die ook geschikt zijn voor andere scholen. In de challenge hebben meerdere leden van de Coöperatie samengewerkt. De impact van de challenge is potentieel groot, Jong Leren Eten heeft toegezegd om een impactmeting te financieren.

Spark the Movement: In samenwerking met Het Onderzoekscentrum Co-Design van Hogeschool Utrecht heeft Spark een aantal instrumenten ontwikkeld. De toolbox helpt om het onderwijs te betrekken bij leren voor duurzame ontwikkeling. Eind 2019 is deze toolbox opgeleverd. In 2020 worden er training gegeven aan de aangesloten leden en docenten om de tools in te zetten voor hun onderwijs en regio.

Projecten met externe financiering

We hebben afgelopen jaar ook diverse projecten uitgevoerd en ontwikkeld met externe financiering. Deze komen binnen via Leren voor Morgen en worden in samenwerking met leden uitgevoerd.

Circular Skills: Dit programma heeft ten doel de verankering van circulaire vaardigheden in het beroepsonderwijs in de bouw- en installatiesector. Het opleiden van circulaire vakmensen past bij de behoefte vanuit de arbeidsmarkt. We inventariseren de benodigde vaardigheden, die we vervolgens zullen onderwijzen en werken aan de structurele verankering hiervan.

Bosatlas voor de Duurzaamheid: is eind 2019 is de verschenen. Om het gebruik in het onderwijs te ondersteunen zijn 16-tal leermodules ontwikkeld i.s.m. SME, IVN, IkCirculeer, en lerarenopleidingen.

Overgang van GroenGelinkt naar Kennisnet: Op GroenGelinkt staat alle aanbod van lesmateriaal en activiteiten op het gebied van groen en duurzaam onderwijs. Deze site stopt in 2020. Kennisnet koppelt het aanbod aan hun landelijke onderwijs zoekmachine en toegankelijk maken via Wikiwijs. Leren voor Morgen zal met GDO een kwaliteitsmodel vaststellen en een 'keurmerk' toekennen aan dit materiaal. LvM levert 8 experts aan om het lesmateriaal te beoordelen o.b.v. door hen vast te stellen criteria.

Overige gezamenlijke projecten

Daarnaast hebben Duurzame Docent en de Dag van de Duurzaamheid voor het Onderwijs financiële ondersteuning ontvangen om de realisatie ervan dit jaar (weer) mogelijk te maken.

3. Pleitbezorging

De pleitbezorging wordt uitgevoerd door een aantal leden van de coöperatie. In 2019 lag de focus bij het leveren van een actieve bijdrage aan het proces rondom Curriculum.nu voor het PO en VO. Daarnaast hebben we een voorstel gedaan voor een convenant voor de MBO-Raad gebaseerd op de SDG's.

WAT HOUDT HET IN

Curriculum.nu: duurzaamheid is een van de vier overkoepelende thema's die centraal zouden moeten staan in de nieuwe eindtermen van het curriculum van zowel PO als VO. Vanuit Leren voor Morgen hebben we hier inhoudelijk een sterke bijdrage aan geleverd. Vanuit ons is er een breed gedragen brief m.b.t. Curriculum.nu verstuurd naar de minister en relevante beleidsmedewerkers, waarin we o.a. vragen om meer ondersteuning van scholen bij het doorvoeren van de nieuwe leerdoelen. Tevens is er een manifest op onze website geplaatst.

MBO convenant: Tijdens een bezoek aan Ton Heerts, voorzitter van de MBO-Raad, werd ons gevraagd om een convenanttekst op te stellen voor de MBO-Raad en haar leden. In ons voorstel committeren de leden van de MBO-Raad zich aan het hanteren van de Whole School Approach als uitgangspunt, vertalen ze deze in concrete acties en beloven ze het SDG-Charter te ondertekenen.

Burgerschap: Na ons formele commentaar op de beoogde aanpassing van de Onderwijswetten nav het vak Burgerschap in 2018 hebben we geen mogelijkheden meer gevonden om hier vervolg aan te geven.

4. Organisatie

SUCCESSEN

- In 2019 was er een sterke groei in het aantal leden van de coöperatie: van 34 leden eind 2018 naar 69 leden eind 2019.
- De actieve leden zijn sterk betrokken geweest in strategievorming door middel van de ledenenquête, de strategiesessie, de ledenbijeenkomsten en de verkiezingen voor een nieuw bestuur.
- Er is een nieuw bestuur gekozen door de leden, met een goede balans tussen ervaren en nieuwe bestuursleden.
- Het team is uitgebreid met Nine (redactie), Daan (Circular Skills) en een wisselende stagiair (redactie).
- De taakverdeling van teamleden is verduidelijkt, wat zorgt voor een betere afbakening van taken en verantwoordelijkheden.
- Het team werkt zelfstandig en draagt verantwoordelijkheid voor eigen projecten. Door de veelvoud aan vragen en mogelijkheden is het soms moeilijk om de juiste prioriteiten te stellen in werkzaamheden, waardoor de werkdruk oploopt.

UITDAGINGEN

- De betrokkenheid van de leden varieert, de opkomst bij ledenbijeenkomsten is vaak summier. Er is een vaste groep leden die meestal aanwezig is, en er zijn naar verhouding ook steeds meer leden die nog nooit zijn geweest. Door leden aan een vast contactpersoon te koppelen willen we meer binding te creëren.
- Uit de ledenenquête bleek dat het bestuur slecht zichtbaar is voor de leden.
- De betrokkenheid van bestuursleden is hoog, maar tijdgebrek zorgt er soms wel voor dat taken die tijdens vergaderingen worden afgesproken blijven liggen.
- Genomen besluiten door het bestuur houden niet altijd stand, waardoor sommige punten vaker terugkomen op de agenda en er onduidelijkheid over blijft bestaan.
- Er worden soms meer werkzaamheden van het team verwacht dan realistisch is binnen de uren die we hebben. Ook zouden we efficiënter kunnen werken wanneer de (IT-) systemen om ons werk te faciliteren beter op orde zijn.